

Hiljainen kansa ei olekaan hiljainen – kuurojen musiikkikasvatus tutkimuksen keskiössä

Musiikkikasvatus kuuluu kaikille. *Hiljaisen kansan äänet – remontoitunut kehot* on vuosina 2021–2024 toteutettava Koneen säätiön rahoittama Oulun yliopiston ja Jyväskylän Humanistisen ammattikorkeakoulun (HUMAK) yhteinen tutkimushanke¹, jonka tavoitteena on ollut kerätä muistitietoa kuurojen asuntolakoulukokemuksista, korvaleikkauksista ja musiikkikasvatuksesta. Yksi osatutkimus keskittyy muistitietoon musiikinopetuksesta 1950-luvulta 1990-luvun puoliväliin sekä kuurojen kokemuksiin musiikista ja äänestä. Tässä artikkelissa kootaan lyhyesti tähän osatutkimukseen liittyviä keskeisiä tuloksia ja huomioita.

Teksti Katja Sutela

Kuurojen ja kuuroutuneiden oppilaiden osallistumisesta musiikkikasvatukseen on tutkittu enimmäkseen koulun musiikinopetuksen (Butler, 2004; Chen-Hafteck & Schraer-Joiner, 2011; Schraer-Joiner, 2014) ja instrumenttipedagogiikan (Hash, 2003) näkökulmista. Nämä tutkimukset osoittavat, että kuurot ja huonokuuloiset oppilaat ovat kiinnostuneita musiikillisesta toiminnasta, kunhan pedagogiset lähestymistavat tukevat heidän osallistumistaan ja musiikillista kehittymistään. Kansainvälinen tutkimuskirjallisuus on toistaiseksi keskittynyt pohtimaan pedagogisia ratkaisuja opettajien näkökulmasta, mutta kuurojen omat kokemukset eivät ole olleet tutkimusten

kohteena. *Hiljaisen kansan äänet – remontoitunut kehot* -tutkimushanke paitasi raivaa tietä suomalaiselle kuurojen musiikkikasvatukseen liittyvälle tutkimukselle, myös täydentää suomalaisen musiikkikasvatuksen historiankuvaa esittäen ensimmäisen kerran kuurojen omia muistoja ja kokemuksia musiikkikasvatuksesta (ks. myös Sutela & Ahonen, 2024).

Kuurojen musiikkikasvatuksen historia

Kansakoulussa musiikin oppiaine oli alun perin laulu, mikä tarkoitti, että tunnilla keskityttiin pääsääntöisesti lauluun opettajan säestyksellä ja äänen-

¹ [Lisätietoa hankkeesta voi lukea tutkimushankkeen nettisivuilta.](#)

Kuvituskuva: Unsplash.

muodostuksen kehittämiseen. Opetusmenetelmät perustuivat 1960-luvulla myös kuurojen koulussa pitkälle auditiivisiin elementteihin. Tarkastellessa kuurojen koulun opetussuunnitelmia musiikin osuus oli alussa hyvin niukka. 1960-luvulla musiikinopetuksen tehtävä oli tukea äänen ymmärtämistä ja puheen kehitystä laulun ja erilaisten lyömäsoitinten avulla (Kuurojenkoulun opetussuunnitelma, 1966). Kaiken kaikkiaan rytmin opetuksen katsottiin palvelevan myös kuulevien oppilaiden puheen ja kielenkehitystä (Rautio, 1959). Rytmiopetuksen myötä myös koulu-soitinten, kuten kellopelien, triangelin, nokkahuilun ja tamburiinin käyttö opetuksessa lisääntyi niin kansakoulun kuin kuurojenkoulun musiikin opetuksessa. Lisäksi koulu-soitinten tunnistus ja niihin tutustuminen sisältyi kuurojenkoulun opetussuunnitelmaan (Kuulovammaisten koulujen opetussuunnitelman erityiskysymyksiä 1973, 33).

1970-luvun alussa peruskoulu-uudistuksen myötä sekä kuulevien että

kuurojen musiikin opetussuunnitelmiin lisättiin soittaen, laulaen ja liikuen toteutettavaa musiikkityyleihin ja -kulttuureihin tutustumista. Tämä muutos toi vähitellen mukaan enemmän instrumentteja, kuten bändi- ja luokkasoittimet. Oppilaita rohkaistiin enemmän myös luovaan ilmaisuun. Erityisesti 1980-luvulla musiikin rooli kuurojen musiikin opetuksessa vahvistui, ja sen tavoitteena oli oppilaan koko persoonallisuuden kehittäminen äänimaailman ja musiikin kokemusten avulla. Rytmiopetuksen lisäksi musiikin opetuksessa painotettiin muiden musiikin elementtien, kuten melodian, harmonian, muodon, sointivärien ja dynamiikan opiskelua 1–6. vuosiluokilla. Yläluokilla opetuksessa keskityttiin erityyylilajeihin ja musiikin merkitykseen yksilön elämässä. Kuurojen ja huonokuuloisten musiikinopetuksessa nämä vastaavat sisällöt huomioitiin kuurojenkoulun opetussuunnitelmassa (Kuulovammaisten koulujen opetussuunnitelma, 1980).

Kuurojenkoulussa musiikin yhteys kuulonhuoltoon säilyi merkittävänä osana opetusta läpi vuosikymmenten. Eräs 1950-luvulla koulua käynyt haastateltava kertoi, että oppilas saattoi saada kuulokojeen osallistumalla eri instrumenttien tunnistusharjoituksiin musiikkitunnilla. Lisäksi musiikkitunteja saatettiin pitää kuulonhuoltoluokassa vielä 1970-luvulla. Vielä vuosituhanen vaihteessa kuurojen koulussa kuulon tutkimuksissa saatettiin hyödyntää musiikkia.

Vaikka musiikkia käytettiin kuurojen opetuksessa, tutkimuksen tuloksissa korostui haastateltavien tunne siitä, ettei musiikki ollut heitä varten. Tämän katsotaan johtuneen siitä, että opetusmenetelmät keskittyivät pääasiassa auditiiviseen tai puhetta tukevaan musiikin oppimiseen. 1990-luvulla kuurojen ja huonokuuloisten integroiminen samoille oppitunneille kuulevien vertaisten kanssa oli askel kohti yhdenvertaisempaa osallistumista musiikin opetukseen. Kuitenkin tähän tutkimushankkeeseen haastateltujen kuurojen muistoissa yhdenvertaisen osallistumisen tavoite ei vielä vuosituhanen vaihteessa ollut täysin toteutunut. Vaikka joillakin oppilailla saattoi olla kiinnostusta musiikkiin, yksilöllisempää oppimisen tukea ei vielä tarjottu. Esteitä yhdenvertaiseen osallisuuteen oli kahdenlaisia. Ensinnäkin kuulevien opettajien pedagogiset taidot eivät aina riittäneet tukemaan kuurojen oppilaiden täysipainoista osallistumista ja oppimista musiikkitunneilla. Toiseksi osalla kuuroista saattoi olla negatiivinen asenne musiikkia kohtaan, mikä esti heitä näkemästä musiikkia tarpeellisena tai merkityksellisenä oppiaineena.

Kuurojen kokemukset äänestä

Tässä tutkimushankkeessa olemme pohtineet, miten kuurous haastaa musiikkikasvatuksen käytännöissä valitsevan aistien hierarkian kyseenalaistamalla kuulon ylivaltaa äänen havaitsemisessa. Tutkimushankkeeseen haastateltujen kuurojen kokemukset korostavat moniaistisen ja kokonaisvaltaisen lähestymistavan tärkeyttä ääntä kohtaan. Ääni - ja siten myös musiikki - voidaan kokea monin eri tavoin.

Tutkimuksen tuloksissa korostuu basotaajuuksien, kosketuksen, erilaisten materiaalien sekä visuaalisuuden rooli musiikin ja äänen havaitsemisessa. Tämän vuoksi ehdotamme musiikkikasvattajille, että he kiinnittäisivät huomiota musiikin opettamisen taktiilisiin, visuaalisiin ja kinesteettisiin tapoihin. Tämä ehdotus saa tukea alalla aiemmin tehdyistä tutkimuksista (Bang, 2009; McCord & Fitzgerald, 2006; Silvestri & Hartman, 2022). Ehdotus on myös linjassa musiikkikasvatuksen kehollisen lähestymistavan kanssa, joka korostaa eri aistien avulla saatavan tiedon yhdistymistä toiminnassa (Juntunen, 2016). Koska havaintokokemukset syntyvät kehon ja sen kykyjen sekä ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa, on tärkeää, että musiikkikasvattajat pystyvät muokkaamaan oppimisympäristöä kaikenlaiset kehot huomioivaksi. Haastamalla kuulohavaintoon keskittyvät käytännöt musiikin tunnilla musiikkikasvattajat voisivat ehkäistä kuurojen oppijoiden tunnetta siitä, että musiikki ei kuulu heille. Tämä ajattelutavan muutos antaa tilaa myös kuulevien kaikille aisteille äänen kokemisessa ja musiikin oppimisessa.

Tämän tutkimuksen kautta haluamme osallistua keskusteluun moniaistisen musiikkikasvatuksen käytäntöjen ja teorian kehittämistä. Haluamme myös nostaa esiin huolestamme siitä, miten kuuloon ja äänimaailmaan keskittyvä lähestymistapa musiikkiin voi estää joiltakin oppilailta oppimiskokemuksen, jossa tietäminen ja toimiminen ovat kietoutuneet toisiinsa moniaistisesti. Koska näemme kehon ja kaikki sen aistit keskeisenä oppimisen välineenä, haluamme rohkaista musiikkikasvattajia näkemään moniaistisen lähestymistavan mahdollisuudet musiikin oppimisessa. Parhaimmillaan moniaistinen musiikkikasvatus voi luoda tilaa keskustelulle siitä, kenen kokemukset ja tietämisen tavat tunnustetaan ja tunnustetaan musiikissa.

Moniaistisuus vahvemmin osaksi musiikkikasvatusta

Kuurous haastaa vallalla olleen käsityksen, jonka mukaan musiikki koetaan ensisijaisesti kuulohavainnon kautta (Maler, 2015). Tuomalla kuurojen ja huonokuuloisten henkilökohtaisia ja kulttuurisia kokemuksia musiikkikasvatuksen käytäntöihin ja teoriaan, voimme korostaa moninaisten näkökulmien ja musiikillisten taustojen merkitystä musiikin oppimisessa (Maler, 2015). Kuurojen historia on täynnä kamppailuja sitä vastaan, että yhteiskunta on rakennettu kuulevien

ehdoilla. Kuuroilla on vahva identiteetti ja kulttuuri, jota ilmaisemaan on nousut kuuroja ja huonokuuloisia muusikoita (Churchill, 2015). He ovat tehneet kuurojen musiikkia käyttämällä viittomakieltä ja sanoituksia, jotka kuvaavat heidän kokemuksiaan kuuroina ihmisinä. Tässä hankkeessa yhteistyökumppanina toiminut VisualVoice sävelsi tutkimuksen tuloksiin pohjautuvan laulun, jossa suomalainen viittomakieli ja suomen kieli eivät ole toisensa käännöksiä vaan itsenäisiä tarinallisia kokonaisuuksia. Laulu kuvattiin musiikkivideon muotoon saavutettavuuden varmistamiseksi (Hiljaisen kansan äännet, 2023).

Opettajat voivat rohkaista kuuroja ja huonokuuloisia oppilaita kertomaan musiikillisista kiinnostuksen kohteistaan, kokemuksistaan ja kulttuuriperinteistään ja siten tehdä näkyväksi kuurojen (musiikki)kulttuuria niille, jotka eivät sitä tunne. Lisäksi opettajat voivat keskittyä opetuksessaan visuaalisuuteen: tukiviittomiin, liikekieleen, ilmeisiin ja eleisiin sekä musiikin visuaalisiin esitysmuotoihin ja teknologian mahdollisuuksiin. Keskittymällä taktiiliseen ja kinesteettiseen musiikin kokemiseen erilaisten kehorytmiharjoitusten, tanssin, instrumenttien tai apuvälineiden kuten esimerkiksi pallojen, huivien tai erilaisten materiaalien avulla, kuuro oppilas voi paremmin ymmärtää musiikin eri laatuja.

Lähteet

Chen-Hafteck, L., & Schraer-Joiner, L. (2011). The engagement in musical activities of young children with varied hearing abilities. *Music Education Research*, 13(1), 93–106. <https://doi.org/10.1080/14613808.2011.553279>

Churchill, W. N. (2015). Deaf and hard-of-hearing musicians: Crafting a narrative strategy. *Research Studies in Music Education*, 37(1), 21–36.

<https://doi.org/10.1177/1321103X15589777>

Hiljaisen kansan äänet. (1.11.2023). <https://www.youtube.com/watch?v=Bo4zKMR3IGo>

Juntunen, M.-L. (2016). The Dalcroze approach: Experiencing and knowing music through the embodied exploration. Teoksessa C. R. Abril & B. Gault (toim.), *Approaches to teaching general music: Methods, issues, and viewpoints*, 141–167. Oxford University Press.

Kuulovammaisten koulujen opetussuunnitelma. (1980). Ylä-aste (luokat 7–9). Kouluhallitus.

Kuulovammaisten koulujen opetussuunnitelman erityiskysymyksiä. Yleinen osa. 1973.

Kuurojenkoulun opetussuunnitelma. (1966). Kuurojen- ja sokeainkoulujen opetussuunnitelmatoimikunnan mietintö I. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

McCord, K. & Fitzgerald, M. (2006). Children with disabilities playing musical instruments. *Music Educators Journal*, 92(4), 46–52.

Rautio, M. (1959). *Rytmikäsivutus ja kouluoittimet*. Helsinki: Fazerin musiikkikauppa.

Sutela, K. & Ahonen, O. (2024). “I can feel the rhythm, and it is somehow nice”. Deafness challenging the hierarchy of senses in music education. *Research Studies in Music Education*. <https://doi.org/10.1177/1321103X231223864>

Lopuista lähteistä tietoa voi kysellä tarvittaessa kirjoittajalta.

Kirjoittaja

Katja Sutela
KT, musiikkikasvatuksen yliopistonlehtori
Oulun yliopisto
katja.sutela@oulu.fi

Kirjoittajan kuva: Jaani Föhr.